

University of Groningen

Psychologische beschouwing over tooneelspel en tooneelspeler

Lienden, Herman Johan Hendrik van

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1924

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Lienden, H. J. H. V. (1924). Psychologische beschouwing over tooneelspel en tooneelspeler. Groningen: Drukkerij Gebroeders Hoitsema.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

INLEIDING.

EEN studie van de psychologie van een zekere groep menschen kan op verschillende manieren worden gemaakt. Trouwens dit geldt niet alleen voor die van een groep menschen, maar dit geldt eigenlijk voor de psychologie in 't algemeen. Wanneer men een zekere opvatting heeft, kan men die toepassen en zodoende bijvoorbeeld typen van elkaar scheiden. Dit blijft intussen dikwijls een gevaar omdat op deze manier een dwang op die groepeerings uitgeoefend wordt. Daarom is het altijd goed bij eventueele differentiaties in de psychologie van „min of meer” te spreken. Dikwijls wordt dit vergeten en b.v. een opgebouwd systeem verworpen, omdat een speciaal geval niet in 't algemeene schema onder te brengen lijkt. Natuurlijk is het er wel in onder te brengen, maar ligt de fout meer bij den criticus, die een algemeen systeem niet begrijpt.

Hoe dikwijls wordt niet met een spotlachje gevraagd „in welk hokje zit ik?”, wanneer de bekende kubus van He y m a n s ter sprake komt. Sommigen beweren zelfs ver buiten den kubus te vallen, of niet in den kubus te passen.

Wanneer men nu over een groot aantal acteurs gegevens kon krijgen, was het niet oninteressant eens na te gaan, welk type het meest onder de acteurs voorkomt. Veel méér zou daaruit niet besloten mogen worden, met name mag niet daaruit geconcludeerd: „Wie tot dat type behoort, is een acteur en wie er niet toe behoort, is het niet.”

Iets anders is het, na te gaan of er psychologische redenen te vinden zijn, die het veel voorkomen van zoo'n type verklaren.

Meer algemeen opgevat, zou men ook 'n type kunnen opbouwen, representeerend den beoefenaar van zeker beroep.

Gesteld dat een constructie van een dergelijk type mogelijk was, dan zijn er nog twee mogelijkheden, of de aanleg is als belangrijkste factor te beschouwen, waar door de persoon er toe móet komen dat vak te kiezen (verg. een „geboren” artist), of het beroep werpt zijn stempel op den beoefenaar.

Waarschijnlijk zullen beide mogelijkheden te zamen meespreken.

Het kiezen van een beroep is dikwijls van kleinigheden afhankelijk. De eischen nu aan dat beroep gesteld, kunnen zekere eigenschappen op den voorgrond doen treden, andere verdringen.

Zodoende kan de persoon geheel veranderen. Dezelfde sentimenteele mensch bijvoorbeeld, die tien jaar medische practijk heeft uitgeoefend, zal heel anders zijn dan, wanneer hij dien tijd als dichter had doorgebracht. Dit zal waarschijnlijk veroorzaakt worden, doordat beide beroepen geheel verschillende eischen stellen. Hoe meer werkelijkheidszin de medicus heeft en hoe minder onwillekeurige fantasie, zoo veel te beter is hij geschikt voor z'n vak. De sentimenteele mensch, waarvan sprake was zoo even, moet die laatste neiging in 't eerste geval dus onderdrukken of, zoo hij als dichter door de wereld gaat, juist aankweeken.

De bedoeling nu van dit proefschrift is tweeledig. In de eerste plaats zullen cenige psychologische problemen, die zich bij het tooneelspelen voordoen, worden besproken. In de tweede plaats zal getracht worden iets over de psychologie van den tooneelspeler zelf te weten te komen.

Beide beschouwingen zullen nu en dan natuurlijk in elkaar overgaan.

Bij het onderzoek zal gebruik gemaakt worden van een enquête onder de acteurs van verschillende Nederlandsche gezelschappen gehouden. Deze enquête heeft als voorbeeld de heredeitsenquête van Heymans en Wiersma. Verschillende vragen door deze psychologen gebruikt, zijn zoo omgewerkt, dat de betreffende persoon zèlf het antwoord kan geven. Het vóór en tegen ligt hierbij voor de hand.

Behalve deze *algemeene* psychologische vragen bevat de vragenlijst ook nog verschillende, die speciaal betrekking hebben op het tooneel.

In 't geheel kwamen 58 bruikbare lijsten terug.

In hoeverre dit kleine aantal een bezwaar is tot conclusies in een bepaalde richting, zal in 't volgende hoofdstuk ter sprake komen.

Dát dit aantal niet zoo groot is, is aan den anderen kant duidelijk, omdat het aantal Nederlandsche acteurs beperkt is.

Verblijdend is het, dat onder de inzenders het meeren deel tot onze beste kunstenaars behoort, die de beantwoording in 't algemeen serieus hebben opgevat. Verschillende critieken op vragen bewijzen, dat deze wel goed zijn overdacht.

Wanneer, zooals vaak gebeurde, een groot aantal zich enthousiast in een bepaalde richting uitliet, dan is aan de procenten waarde gehecht.

Allereerst nu zijn deze acteurs naar de invulling ingedeeld volgens de functies, welke ook door Heymans en Wiersma werden gebruikt.

In 't volgend hoofdstuk zal dit nader worden beschouwd.
